

táridők ellenére – szintén nem került sor a mai napig sem. Ennek alapvető oka pedig a federációról szóló alkotmányjogi törvény hiányosságaiban rejlik, ezért első lépésként ezek kiküszöböléséhez kellett hozzájárulni. Ezt a kérdést viszont érthetőleg nem tűzhatték napirendre, amíg a politikai-társadalmi konszolidáció nem ért el egy meghatározott fokot. A federációs törvény módosítására irányuló előkészületek (az egységes központi vezetés erősítése minden szinten és minden területen) a befejezéshez közelednek, azokat a legközelebbi KB-ülés napirendjére tűzik és 1971. január 1-jétől érvénybe léptetik.

A Szlovák Nemzeti Tanács elé terjesztendő nemzetiségi törvénytervezet kidolgozásával kapcsolatban Sádovský csak hangsúlyozottan saját elképzelését vázolta, amely szerint november közepén tartaná első ülését a kormány új Nemzetiségi Tanácsa.⁵²² Ezen az ülésen munkabizottságokat hoznának létre, amelyek kb. december közepére, vagy legalább karácsonyig kidolgozzák a nemzetiségi törvény alapelveit, amelyeket januárban a SZLKP KB Elnöksége elé terjesztenének (előfordulhat, hogy azt követően még a CSKP KB Elnöksége elé is mennek). Ezt követően kerülne sor a törvénytervezet részletes kidolgozására, megszövegezésére. Sádovský szerint lehetséges, hogy – a kérdés kényes természetére való tekintettel – ezt még ismét megtárgyalná a SZLKP KB Elnöksége s csak azt követően lenne a Szlovák Nemzeti Tanács elé terjesztve. A nemzetiségi törvény elfogadása tehát a legoptimálisabb esetben sem várható tavasznál (március–április) korábban.

Sztankó
főkonzul

MOL, KÜM-TÜK, 1970-Csehszlovákia, 31. d., 00502/3-1970, gépelt, a szerző által aláírt tisztázat

147

Pozsony, 1971. február 11. Varga Ferenc pozsonyi magyar konzul jelentése a szlovákiai magyarok jogait korlátozó törekvésekről, amelyben beszámol a Csemadok helyzetéről is.

SZIGORÚAN TITKOS

Szám: 27/Szt/1971.
Előadó: Varga Ferenc konzul
Készült: 5 példányban.
Kapják: 3 pld. Központ.
1 pld. Nagyköv., Prága.
1 pld. saját.

Tárgy: A szlovákiai magyarok jogait
korlátozó törekvések

522 Az új összetételű Nemzetiségi Tanács első (és egyetlen) ülésére 1970. november 20-án került sor.

Az utóbbi időben több olyan intézkedésre került sor Szlovákiában, amelyek az itt élő nemzetiségek jogainak a korlátozására irányulnak. A 28/3/1970/szt és a 9/1971/szt jelentésünkben már beszámoltunk egyes esetekről. Az elmúlt hetekben további ilyen jellegű intézkedések történtek.

Változások az állami apparátusban

Az SZSZK Oktatásügyi Minisztérium[á]ban a nemzetiségi ügyek miniszterhelyettese, így a nemzetiségi főosztály felügyelője is Rácz Olivér volt. A miniszter nevezettnek ezt a reszortját megszüntette és megbízta őt a minisztérium gazdasági és pénzügyeinek az intézésével (az író és irodalmárt). E reszortváltozást megelőzően történt olyan kísérlet, hogy Rácz Olivért végleg menesszék a minisztériumból. A Kelet-szlovákiai Kerületi Nemzetiségi⁵²³ Bizottság elnökhelyettesévé akarták őt megtenni. Miután azt nem vállalta, az említett területet kapta.

A Kultúraügyi Minisztériumban Vasil Choma ukrán származású miniszterhelyettes szintén más reszortot kapott (nemzeti bizottságok) az eredeti, a nemzetiségi ügyek helyett. Tudomásunk szerint szeretne a minisztériumból minél előbb elkerülni.

Ugyanabban a minisztériumban a nemzetiségi ügyek osztályának a vezetője nemrég hagyta ott a munkahelyét. Helyette egyelőre új nincs; az osztály tevékenysége gyakorlatilag megszűnt.

Az Oktatásügyi Minisztériumban Chochol miniszter megszüntette a nemzetiségi főosztályt. Helyébe nemzetiségi osztályt hozott létre. Míg az előbbi élén Mócsi Ferenc főosztályvezető állt és tizenkét munkatárssal dolgozott, ez utóbbi élén nevezett főinspektori (tulajdonképpen főelőadó) rangban fog tevékenykedni, két előadóval és egy gépíró-nővel.

A fenti minisztériumban végrehajtott változtatások okát illetően Ivan Litvaj, az SZLKP KB Oktatási és Tudományos Ügyek Osztályának a vezetője kitérő választ adott.

Az I/3/szt/1970. jelentésünkben⁵²⁴ beszámoltunk a kormány Nemzeti⁵²⁵ Tanácsának átszervezéséről. A több mint negyedével ezelőtt történt átszervezés óta a tanács egyszer ülésezett (alakuló ülés), azóta semmi tevékenységet nem fejt ki. Sádovský miniszterelnök-helyettes leváltása után Hanus miniszterelnök-helyettest bízták meg annak vezetésével. Megbízataása óta a tanács ülést nem tartott.

Hasonló a helyzet a kormány Nemzetiségi Titkárságán is. Értesüléseink szerint azt a korábbi minőségében megszüntetik, a kormányhivatal egyik osztályaként fog tovább működni. Jelenleg alig tevékenykedik.

A Szlovák Nemzeti Tanács Nemzetiségi Bizottsága Fábry Istvánnak, az SZNT alelnökének vezetésével tovább működik, javaslatainak az eredménye azonban a gyakorlati életben nem érzékelhető.

A Csemadok helyzete

Az SZLKP KB Elnökségének határozata értelmében a nemzetiségi szövetségek – köztük a Csemadok is – megszűntek a Nemzeti Front tagjai lenni. A többi kulturális jellegű szövetséggel együtt a Kultúraügyi Minisztériumhoz tartoznak. Ezzel az intézkedéssel a

523 Helyesen: Nemzeti.

524 Lásd a 146. sz. dokumentumot.

525 Helyesen: Nemzetiségi.

nemzetiségi szövetségek szerepe csökkent, A határozat kifejezésre juttatja, hogy a Csemadok és az ukránok szövetsége is egy a kulturális szövetségek közül, s mint ilyen, politikai tevékenységet nem fejthet ki.

Egyébként a Csemadokra ma is érvényes az 1/3/szt/1970. jelentésben tett megálapításunk. Azóta e téren érdemleges változás nem történt. Az illetékes pártszervek várják Dobos László elnök lemondását. Az viszont erre egyelőre nem hajlandó. Ezzel akarja bizonyítani, hogy ő a Csemadok 1968–69-es hibáiért nem felelős.

A Csemadok KB Elnöksége az SZLKP KB Elnökségének kérésére eddig már két értékelést készített az 1968-69-es évben folytatott tevékenységéről. Ezeket az értékeléseket a pártközpont nem fogadta el.

Ezt követően L. Pezlárnak, a KB ideológiai titkárnak döntése alapján hat-, majd azt kiegészítve tíztagú bizottságot hoztak létre a Csemadok munkájának értékelésére. A bizottság már néhány hete megvan, azonban eddig nagyon keveset tett. Úgy véljük, hogy e halogatás oka a bizottság tagjai közötti személyi ellentétekben rejlik.

S a szlovákiai magyar vezetők e személyi ellentétjeiről az SZLKP KB Elnökségének, Titkárságának tagjai, s a KB apparátusa is tud. A legfelsőbb vezetők félnek az itteni magyar vezetőket fogadni, mivel tapasztalatból tudják, hogy a beszélgetés jelentős része az egymás elleni vádaskodásokból áll. Azonkívül a párt legfelsőbb vezetői fontos politikai, gazdasági és ideológiai kérdésekkel vannak elfoglalva, nincs idejük, de nagyon nem is keresnek időt nemzetiségi kérdésekkel való foglalkozásra.

Mindezt tudják a párt- és az állami apparátusnak azok a dolgozói is, akikben még élnek nacionalista érzelmek, s az adott helyzetet kihasználják arra, hogy a nemzetiségek már megszerzett jogait ahol lehet, megnyirbálják. Ezek a személyek azt is tudják, hogy az itteni magyarság vezetői nemcsak egymást támadják, de közülük, akik tehetnék, karrierük féltése miatt (nehogy magyar nacionalistáknak bélyegezzék őket) nem emelnek szót. Másoknak volna bátorságuk a sérelmeket felvetni, de nem tudják mondanivalójukat pontosan megfogalmazni. Végül vannak olyanok, akiknek bátorságuk is volna, tudják is mit akarnak, de a legfelsőbb pártvezetők nem fogadják őket.

Magyar lapok összevonása

A 28/3/szt/1970. jelentésünkben említett három magyar hetilap összevonásának a kérdése⁵²⁶ még nem oldódott meg. Az illetékes szervek a szlovák nőbizottságot kérték fel az összevont magyar nyelvű lap kiadójának. A nőbizottság azonban előre látva, hogy egy ilyen kis példányszámú lap deficites lesz, a kérésnek nem tett eleget.

Közben egyes ismert szlovákiai magyar vezetők írásban és szóban kérték Lenártot és Pezlárt, az SZLKP KB Elnökségének tagjait, hogy a hozott elnökségi határozatot változtassák meg. Nevezettek utasították is az SZLKP KB Sajtóosztályát, hogy tegyenek újabb előterjesztést. A Sajtóosztály azonban ismét a lapok összevonását javasolta, amit az elnökség újból elfogadott. A határozat alapján a szükséges adminisztratív intézkedések megtörténtek a három magyar lap március 31-i megszüntetésére.

Januárban az SZLKP KB Sajtóosztályának vezetője a Csemadok vezető titkárat megkérte, készítsen költségvetést, mennyibe kerülne a Csemadoknak évente a Hét és a Világ kiadása (összevontan). Mivel nevezett az összeget nagynak találta, megoldás nem jött létre.

526 A Hét, a Nő és a Világ című hetilapok 1970 augusztusában tervbe vett összevonásáról van szó.

Február 3-án P. Kováč osztályvezető többször elismételte Varga elvtársnak, hogy zsákutcába kerültek, nem látnak kiutat. Majd olyasmit hangoztatott, hogy két elnökségi határozat után nehéz újabb változtatást kieszközölni. (Azóta olyan értesülésünk van, hogy a Sajtóosztály javaslatot tesz az elnökségnek mindhárom lapnak az év végéig való megmaradására.)⁵²⁷

Összefoglalva elmondható, hogy az utóbbi időben megfigyelhetők olyan intézkedések, amelyek az itt élő – elsősorban magyar – kisebbség jogainak korlátozásra irányulnak. A párt e téren folytatott politikájában változást nem tapasztalunk. A párt- és állami apparátusban azonban még tevékenykednek olyan nacionalista beállítottságú személyek, akik felmérték a helyzetet, s az adott helyzetben a már ismertetett okok miatt befolyást tudnak gyakorolni az egyes párt- és állami vezetőkre. S amíg a legfelsőbb vezetők erre nem figyelnek fel, s amíg az itteni magyarság vezetői között megosztottság uralkodik, a szlovák nacionalizmus hívei eredményeket tudnak elérni.

Jelentésünk a párt- és állami apparátus egy sor vezető munkatársával folytatott beszélgetés alapján készült.

Bratislava, 1971. február 11.

Varga Ferenc
főkonzul h[elyett]

MOL, KÜM-TÜK, 1971-Csehszlovákia, 38. d., 00679/1-1971, gépelt, a szerző által aláírt tisztázat

148

Pozsony, 1971. március 8. Varga Ferenc pozsonyi magyar konzul jelentése arról, hogy a lemondatott Dobos Lászlót a szlovák pártvezetés döntése értelmében nem Lőrincz Gyula, hanem Fábry István fogja felváltani a Csemadok elnöki tisztségében.

SZIGORÚAN TITKOS!

Szám: 27/1/1971/Szt.

Bratislava, 1971. március 8.

Készült: 5 példányban.

Tárgy: Új elnökjelölt a Csemadok élére

Kapják: 3 pld. Központ.

1 pld. Nagyköv. Prága.

H. sz.: 27/1971/Szt.

1 pld. saját

527 Az SZLKP KB Elnöksége 1971. február 16-án a három magyar hetilap további megjelentetéséről határozott. (SNA, ÚV KSS, 1277. k.)